

EUSKARAREN BALIOAK ETA GAZTEEN ERABILERA: HELDU ERDALDUNEN PERTZEPZIOAK¹

Estibaliz Amorrortu

Deustuko Unibertsitatea.

Helbide elektronikoa: esti.amorrortu@deusto.es

Ane Ortega

"Begoñako Andra Mari" Irakasle Eskola

Helbide elektronikoa: aortega@eumbam.org

1. SARRERA

Euskararen egoera normaltzeko berariazko ahaleginak eta plangintza-neurriak hasi zirenetik lau hamarkada pasatu dira eta harrez geroztik aldaketa nabarmenak gertatu direla ezin uka daiteke: euskaldunen (elebidunen) kopuruak nabarmen egin du gora, batez ere belaunaldi gaztea-goetan, hezkuntza-sisteman murgiltze-ereduak sartzearen ondorioz; eta gaur euskara, inoiz izan ez dituen esparruetan, batez ere esparru ofizialtan, erabiltzen da.

Alabaina, oraindik euskaldundu ez direnen kopurua oso altua da (bataz beste bi heren inguru) eta gizartean erabilerari buruzko kezkek areagotu dira: alde batetik, euskararen erabilera handitu bada ere (Altuna 2007; Eusko Jaurlaritz 2008), ez du egin gaitasuna hazi den neurrian, egoeraren konplexutasuna kontuan harturik, harritzekoa ez dena bestalde (ikus Baztarrika 2009: 189-206); bestetik, gazteen hizkuntza-jokabidea ere kezagarria eta interes handikoa da ikerlari askorentzat, batez ere lagunarteko egoeretan egiten duten hizkuntza-hautua dela-eta (Martínez de Luna eta Suberbiola 2008; Topagunea eta beste 2009), baita erabiltzen omen duten hizkuntza-eredu eskasa ("kalitate" eskasekoa) dela-eta (Esnaola

1999; Euskararen Aholku Batzordea 2004: 40; Barrios eta beste 2008: 15-18, besteak beste). Gazte eta haurrak euskararen etorkizunari eta normalizazioari begira talde estrategikoa direla jakinda, belaunaldi gazteei begira dago gizartea, eta ez soilik euskaldunok baita euskararen alde eta euskal mundutik hurbil egonik, euskaldundu ez diren hiritarrak ere.

Artikulu honetan euskaldunak ez diren helduen jarrera, uste eta pertzepzioak arakatuko dira, gai biren inguruan: euskarari ematen dizkioten balioak, batetik, eta gazteen euskararen erabilera (hizkuntza-hautua) nola perzibitzen duten, bestetik. Horretarako, ikerketa-lan zabal batetik hartutako emaitza batzuk aurkeztuko dira, hurrengo atalean azaltzen den bezala.

2. ARTIKULUAREN HELBURUAK IKERKETA ZABALAREN ARGITAN

Erdaldunen euskararekiko aurreiritziak eta jarrerak (Amorrortu et al. 2009) izeneko ikerketa-lan zabalaren helburuak nagusi bitan laburbildu daitezke: alde batetik, nagusiki Euskadiko Autonomia Elkargoko erdaldunen euskararekiko jarrera-, uste- eta aurreiritzi-aniztasuna sakon ezagutzea; horretarako, ahalik eta jarrera gehien bildu eta deskribatu da. Bestetik, euskararen alde ahaleginak egiteko prest dauden talde sozialak identifikatzea, baita zein baldintzatan, euskarara hurbiltzeko zer egiteko prest dauden ezagutzea ere.

Ikerlanaren xedeak kontuan harturik, *erdalduntzat*, euskara zertxobait jakinagatik, elkartruke komunikatibo sinpleenak aurrera eramateko gai ez dena hartu da. Kasu askotan erdaldunak euskara ikasten aritu dira baina ez dute arrakastaz lortu hizkuntzaren jabe egitea.

Arestian aipaturiko helburuok betetzeko, bai datuak jasotzeko bai aztertzeko, metodo osagarriak erabili dira. Lehendabizi, *eztabaida-taldeen* partaideek eurek plazaratutako datuak modu kualitatiboan aztertu dira; ondoren, garrantzitsu jo ziren zenbait auzitan, eta *galde-sorta* baten bidez, kuantitatiboki sakondu da.

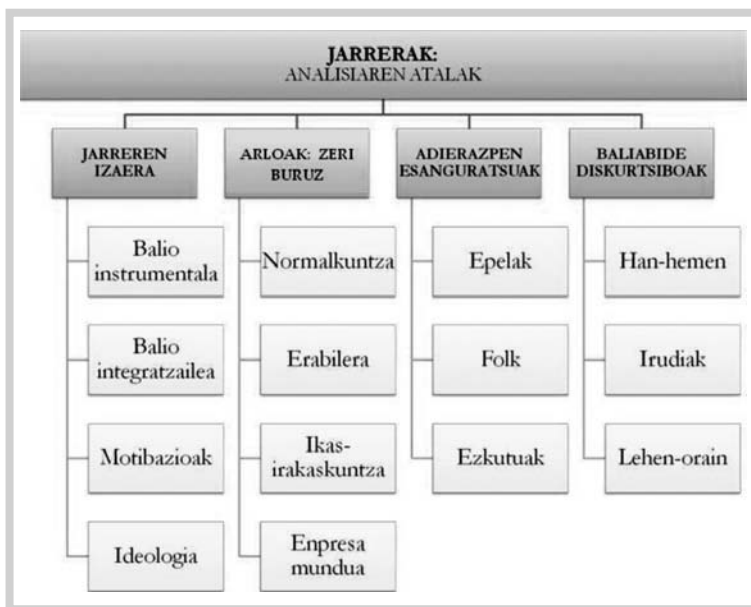
Beraz, *eztabaida-taldea* da datu kualitatiboak jasotzeko erabili den teknika. Jarrerak berez fenomeno konplexuak direnez, konplexutasun hori jaso eta aztertzeko asmoz, aurrez diseinatutako jarrera-tipologia batetik abiatu ordez, partaideek eurek eztabaidetan, modu librean, plazaratutako ideia eta gaietatik, baita horiek adierazteko egindako berbalizazioetatik ere, abiatu da ikerketa hau. Ikerketa kualitatiboaren emaitza nagusiak ondoko hauek dira: erdaldunen euskararekiko jarrera eta aurreiritzien kategorizazioa biltzen duen tipologia (ikus 1. irudia), eta bereziki emankorra suertatu den gizatalde baten identifikazioa, *bai-bainakoak* deiturikoa, hain zuzen. Talde horren gaiak eta gai horiekiko erakusten dituzten jarrerak dira ondoren egin den ikerketa kuantitatiboaren oinarria. *Bai-bainakoek*, euskararen eta bere aldeko politikaren kontra egon gabe, azken

Artikulu honetan euskaldunak ez diren helduen jarrera, uste eta pertzepzioak arakatuko dira, gai biren inguruan: euskarari ematen dizkioten balioak, batetik, eta gazteen euskararen erabilera (hizkuntza-hautua) nola perzibitzen duten, bestetik.

Ikerlanaren xedeak kontuan harturik, erdalduntzat, euskara zertxobait jakinagatik, elkartruke komunikatibo sinpleenak aurrera eramateko gai ez dena hartu da. Kasu askotan erdaldunak euskara ikasten aritu dira baina ez dute arrakastaz lortu hizkuntzaren jabe egitea.

horri mugak ipintzen dizkiote eta jarrera epela, konplexua eta batzuetan kontraesankorra dute.

Datuak kodetu eta aztertzeke *edukiaren analisia* burutu da, hau da, eztabaidetan irtendako gai eta ideiak egitura hierarkiko baten bidez aztertu eta sailkatu dira, NVivo 7 programa informatikoa erabilita.

1. Irudia: Jarrerak sailkatzeko diagrama (Amorrortu eta beste 2009, 311. orr.)

Ikerketa kualitatiboaren lagina Euskadiko eta Nafarroako hiri eta herri ezberdinetan (Bilbo, Barakaldo, Gasteiz, Iruña, Donostia, Durango eta Zarautz) egindako hamabi eztabaida-saioretan parte hartu zuten 47 lagunek osatu dute. Hamabi talde horietatik zortzi adina, sexu, lanbide, euskararen hizkuntza-gaitasun eta ideologia politikoa kontuan hartuta heterogeneoak ziren, beste lau lanbide-esparru zehatz batzuetakoak ziren, zehazki, enpresariak eta kazetariak.

Bestalde, eta arestian esanda bezala, azterketa kuantitatiboa egiteko galdesorta bat erabili da. Berriro ere, ez da jo aurretiaz beste batzuek diseinatu eta erabilitako galdesorta batera eta ez dira egin jarreraren inguruko ikerketetan jadanik klasikoak diren galderak. Aitzitik, analisi kualitatiboaren emaitzen ondorioz ikerlariak diseinatutako galdesorta erabili da, bi helburu izanda: lehendabizi, eztabaidetan agertutako ideiak Euskadiko biztanleria osora zein punturaino orokortu daitezkeen antzema-tea, eta, bigarrenaz, ideiak zein gizataldeetan diren ohikoagoak zehaztea. Galdesortaren helburua ez da izan eztabaidetan agerturiko jarrera denak neurtzea, baizik eta *bai-baina* motakoen artean maizen ageri direnei arreta ipintzea. Gainera, galderak zehazterakoan ikerlarien interpretazio edo

kontzeptualizazioak erabili ordeztu partaideen euren adierazpen-moduak edo berbalizazioak hartu dira kontuan.

Euskadiko Autonomia Elkargoaren 18 eta 55 urte bitarteko 600 lagunek osatu dute ikerketa kuantitatiboaren lagina eta *adina*, *sexu* eta *eskualde* (erdaldunagoa edo elebidunagoa, *Inkesta Soziolinguistikoa 2006* lanaren arabera (Eusko Jaurlaritza 2008)) aldagaitan gizarte osoaren adierazgarria da.

Ikerketa kuantitatiboaren emaitza nagusiak ondoko hauek izan dira: ikerketa kualitatiboan agerturiko jarreraren, eta batez ere *bai-bainakoek* erakutsitakoen, maiztasuna; jarrera komunak dituzten taldeen identifikazioa (*aldekoagoak*, *bai-bainakoak* eta *kritikoagoak*) eta haien ezaugarri sozialen deskribapena; eta euskararen alde talde horietako bakoitza zer dagoen prest egiteko zehaztapena.

Erabilitako metodologiaren balorazio orokor bat egiteko, ikerlariak uste dute tipologia osatzeko aurretiaz diseinatutako tipologietatik ez abiatzea, baizik eta datuetatik eurretatik; analisiaren maila ezberdinetan partaideen adierazpen-moduak kontuan hartzea; eta osagarria den metodologia, metodo kualitatibo zein kuantitatiboak uztartuz, erabiltzea ikerketaren indarguneak direla eta jarreraren analisiak eskatzen duen sakontasunaz deskribatzeko balio dutela.

Artikulu hau honako helburu hauek bideratu dute:

1. Euskarak erdaldunen artean daukan balio instrumental eta integratzailea azalaraztea
2. Integrazioaren definizio bat ematea, euskararen balio integratzailea kontuan harturik; horretarako *bi munduko egoeran bizi* deitu den kategoriaz baliatzea proposatuko da
3. Dimentsio integratzaile eta instrumental klasikoaren mugak erakustea eta beste dimentsio bi proposatzea: *barnekoa* eta *kanpoko*
4. *Bi munduko egoeran bizi* diren erdaldunek duten gazteen erabilerearekiko pertzepzioen berri ematea.

Helburu hauek bete daitezten, bai ikerketa kualitatibotik bai kuantitatibotik ateratako emaitza batzuk aurkeztuko dira.

3. ZERTARAKO BALIO DU EUSKARAK?

Hizkuntza bere izaera sozialean aztertzen denean ohikoa da *balio instrumental eta integratzailearen* kategoria klasikoez baliatzea (Lambert 1967, Gardner eta Lambert 1972), hizkuntzak daukan dimentsio biko ikuspegia kontuan harturik: alde batetik, dimentsio batek aztergai den hizkuntza edo hizkuntza-aldaeraren hiztunek ei duten gaitasun kognitibo edo profesionala azpimarratzen du eta, bestetik, hiztun horien elkartasunarekin zerikusia duen auzietan oinarritzen da beste dimentsioa. Kontuan hartu

Bereziki emankorra suertatu den gizatalde baten identifikazioa, bai-bainakoak deiturikoena, hain zuzen.

Bai-bainakoek, euskararen eta bere aldeko politikaren kontra egon gabe, azken horri mugak ipintzen dizkiote eta jarrera epela, konplexua eta batzuetan kontraesankorra dute.

Hizkuntza gutxituen kasuan, sarri, hiztunek ospe txikiko hizkuntza modura hautematen dute eurena, estatusaren aldetik -overt prestige, ageriko ospe txikikoa (Trudgill 1972) hain zuzen-, baina ospe handikoa elkartasun-mailan -covert prestige, izkutuko ospe handikoa. Eta elkartasun-mailan aitortzen zaion balio handia da, hain zuzen, estatusarekin lotuta dauden funtzioetarako balio txikia duten hizkuntzak bizirauteko arrazoia. Aipaturiko dimentsio bi horiek gazteen euskararekiko jarrerak aztertzerakoan ere agertu dira.

behar da, hizkuntza identitate sozialaren (talde sozial, linguistiko, etniko edo besteren) ezaugarri adierazkorrena dela dioen premisari jarraituz, hizkuntza jakin batenganako jarrerak, izatez, bere hiztunekiko jarrerak islatzen dituztela ontzat hartzen duela eredu teoriko honek.

Horrela, *estatusaren dimentsioa* ezaugarri objektibo, hautemangarri eta egiaztagarrien bitartez zehazten da. Ezaugarri horiek, hizkuntza jakin bateko hiztunei uztartzen zaien eragite-ahalmena, boterea eta kontrola dira, besteak beste. Hori dela eta, estatusaren dimentsioari erreparaturaz gero, balorazio positibodun hizkuntza bateko hiztunak pertsona argi, harro, arduratsu eta benetako profesional gisa hautematen dira. Era berean, euren hitz egiten dutena goi-mailako funtzioetarako ezinbesteko hizkuntza garrantzizkotzat hartzen da; profesionalki zein sozialki mailaz igotzeko beharrezkoa, eta bidaiatzeko zein merkataritza-akordioetarako baliagarria.

Elkartasunaren dimentsioa, bestalde, hiztunen zintzotasun eta erakapen sozialarekin loturik dauden alderdi afektiboek xedatzen dute. Horren arabera, elkartasun-mailan estimu positiboa erakusten duten hiztunak zintzoak, adeitsuak eta eskuzabalak antzematen dira, eta euren hizkuntza giza harremanetarako eta talde- integrazioerako egokitzat hartzen da.

Dimentsio bi horien arteko banaketa oso baliagarria suertatu da hizkuntzekiko eta hiztunekiko jarrerak aztertzerakoan eta sarri erabili da hizkuntza eta aldaera gutxituen kasuan, zergatik ordezkatzaren diren ala eusten zaian azaltzen lagutzen dute-eta (Romaine 1980, Woolard 1989, Coupland, Williams eta Garrett 1994). Izan ere, hizkuntza gutxituen kasuan, sarri, hiztunek ospe txikiko hizkuntza modura hautematen dute eurena, estatusaren aldetik —*overt prestige*, ageriko ospe txikikoa (Trudgill 1972) hain zuzen—, baina ospe handikoa elkartasun-mailan —*covert prestige*, izkutuko ospe handikoa—. Eta elkartasun-mailan aitortzen zaion balio handia da, hain zuzen, estatusarekin lotuta dauden funtzioetarako balio txikia duten hizkuntzak bizirauteko arrazoia; taldeko balio afektibo handiak ahalbidetzen du sozialki mailaz igotzeko asmoarekin hizkuntza ez baztertea.

Aipaturiko dimentsio bi horiek gazteen euskararekiko jarrerak aztertzerakoan ere agertu dira. Unibertsitateko ikasle euskaldunen artean egindako ikerketa batean, *bikote ezkutua* (*matched guise*) teknika esperimentalak erabilia, gazteek euskaraz hitz egiten zuten hiztunak hobeto ebaluatu zituzten estatus edo profesionaltasun mailan gaztelaniaz hiztun berek hitz egin zutenean baino. Elkartasunaren dimentsioan, berriz, modu berean antzeman zituzten gaztelaniaz eta euskaraz egin zutenean (Amorrortu 2001a). Euskararen aldaera ezberdinak (bizkaiera, gipuzkera, batua eta gaitasun mugatuko batua) erabiltzen zuten hiztunak ebaluatzerakoan ere dimentsio berak agertu ziren (Amorrortu 2001b).

Beste ikerketa batean (Larrañaga 1995, 2000), 13-14 urteko gazte euskaldunek egindako euskarari buruzko idazlanen azterketak antzeko dimentsioak azaleratu zituen: *eragile izanarazleak* (euskaldun izaerari lotu-

takoak) eta *trukeordaineko eragileak* (lana edo ikasketei lotutakoak). Hala, lehenbizikoen bidez euskara nortasun-hizkuntza (euskaldun egiten gaituena, arbasoen hizkuntza) dela azpimarratu zuten gaztetxoek eta bigarrenen bidez euskararen balio instrumentala (lana topatzeko, ikasketetan aurrera egiteko, hizkuntza bat gehiago jakiteko, baita euskaldunekin harremanak izateko ere) indartu zuten.

Hirugarren atalaren ondorenean, ikerketa kualitatiboan euskararen balio instrumental eta integratzaileari buruz aurkitutako emaitzak aurkeztuko dira; gero, ikerketako lekukoak datuak aztertzeke bi dimentsio klasikoak ez direla nahikoa defendatuko da, eta beste dimentsio bi proposatuko dira.

Kontuan izan behar da ikerketa kualitatiboaren helburua ahalik eta jarrera eta ideia gehien biltzea dela, sarri zein gutxitan agertuta. Horregatik ez da ideien maiztasunari buruzko ondoriorik atera behar. Ikerketa kuantitatiboa da biztanlerian ideia bakoitzaren maiztasuna neurtzen duena.

3.1 Euskararen balio instrumentala

Partaideek euskararen balio instrumentalari buruzko pertzepzioak eman dituzte eta zenbaitek baloratu ere egin dute balio hori. Hauexek dira irten diren ideia azpimarragarriak:

- Orokorrean euskarak berezko tresna-baliorik ez daukala uste da, euskaraz jakitea ez baita beharrezko antzematen lanean aritzeko edo eguneroko bizitzan konpontzeko, salbu eta oso eremu zehatzetan, hala nola hezkuntza-munduan. Sarri, ideia hau azaltzeko konparaketaren teknikaz baliatu dira partaideak, nazioartean ospe handiko hizkuntzak aipatuta, horiek (gaztelania eta ingelesa, normalean) badutela berezko tresna-balioa esanez.

(1) Niretzat, komunikatzeko ez dugu behar euskara, bezeroekin hitz egiteko, komunikatzeko ez dugu behar, hornitzaileekin ezta, orduan tresna moduan, niretzako da tresna bat, gauza askotarako, baino nagoen tokian ez dut ikusten euskara tresna bat modura. (ENP1-B, 14)²

(2) Es más útil, entre comillas, o más global, aprender igual primero inglés que, en el caso mío que tienes igual aprender el idioma. (BA-D, 83)

- Baina euskararen balio instrumentala lehen baino handiagoa dela eta eremu batzuetan (hezkuntzan eta administrazio publikoan zehatz esanda) badagoelako pertzepzioa ere badago, euskara lana bilatzeko beharrezkoa baita edo gutxienez laguntzen baitu.

(3) Si quieres trabajar aquí en la función pública o en la enseñanza, obviamente, sí; si no, sin saber euskera aquí se puede trabajar tranquilamente. De hecho, en el sector privado y en muchísimas empresas y en muchísimos sectores económicos, se puede. (DU-B, 38)

- Seme-alabak hizkuntza-eredu elebidunetan (B eta batez ere D eredutan) eskolaratzea erabakitzen duten guraso askoren arrazoi nagu-

Azken hiru hamarkadetan euskarak tresna balioa irabazi duen pertzepzio orokorra positiboki baloratu behar da. Tresna balioa oso lotuta dago arestian aipaturiko ageriko ospearekin, eta ez dago zalantzarik euskarak azken hamarkadetan nabarmen igo dela.

Alabaina, DU-B partaideak ez du uste tresna-motako kanpoko sustapena euskara berreskuratu eta normaltzeko eraginkorra izango denik, baldin eta “zerbait gehiago” ez badago, hots, balio integratzailearik ez badauka.

sia euskararen balio instrumentala da, eta, horietan askorena, baita bakarra ere (ikus Amorrortu eta Ortega 2009).

(4) Nosotros vemos, al cabo del año vemos cientos de personas, de parejas o que han tenido hijos, o que los quieren tener, que te cuentan, el modelo tal, y la mayor parte de la gente les mete en el modelo en el que meten euskera. Pero, ¿por qué? Porque el día de mañana lo van a tener más fácil, si no... (GA-B, 56)

- Euskarak balio instrumentala izatea baloratzen da eta oso positibo baloratzen da hori handitu izana.
- Euskarak tresna balioa erakunde publikoen kanpo-presioei esker edukitzea modu ezberdinean baloratzen da: batzuek beharrezkoa den diskriminazio positibo hartzen dute, beste batzuek inposizio, partaide bakoitzak bere burua non kokatzen duen.
- Partaide batzuek, euskararen biziberritzeari begira, tresna-balioa ez dela berez nahikoa azpimarratu dute; tresna-balioagaz batera beste osagai batzuk ezinbestekoak dira: balio integratzailearekin zerikusia dutenak eta “barrendik” irteten direnak, hain zuzen. Are gehiago, balio integratzaileari baino instrumentalari lehentasuna ematea kaltegarria izan daitekeela eta batzuek inposizio bezala hartu dezaketela esaten da.

(5) Yo ahí veo difícil dónde pones los límites ¿verdad? Porque por un lado, está claro que si quieres prestigiar un idioma, pues tienes que conseguir cierto... por lo menos durante algunos años cierto... enfoque, no sé, coercitivo. Por lo menos en el sentido de que, “¡coño!, hay que saber ese idioma y si no lo sé, tengo que dominarlo”. La gente tiene que sentirse un poco obligada. Pero luego, por otro lado, veo que eso sí es necesario, lo legal y tal. Pero veo que, luego, hay otro campo importante que es el tema de la motivación, de lo afectivo, del prestigio ya social, social digo de relación, ¿no? de... entonces hay que jugar con las dos ¿eh? Eso no puedes dejar, ni una ni la otra y creo que esa, la segunda, todavía está muy poco trabajada. (DU-B, 392)

Orain arte aurkeztu diren emaitzak aintzakotzat hartuta, ideia batzuk azpimarratu behar dira:

Alde batetik, azken hiru hamarkadetan euskarak tresna balioa irabazi duen pertzepzio orokorra positiboki baloratu behar da. Tresna balioa oso lotuta dago arestian aipaturiko *ageriko ospearekin*, eta ez dago zalantzarik euskarak azken hamarkadetan nabarmen igo dela. Euskara normaltzeko neurriak hartzen hasi zenean euskara zein egoeratan zegoen kontuan hartuta, aurrerapen handi bezala hartu behar da aipaturiko pertzepzioa. Edonola ere, zaila da esaten hizkuntzaren balio instrumentala handitu izana zein eraginari esker gertatu den: erakunde publikoen kanpoko eraginari esker, gizartean hizkuntzaren *ageriko ospea* handitu delako, ala arrazoi biek bultzatuta.

Bestetik, interesgarria da euskararen egoeran dagoen hizkuntza bati, berreskuratzeari begira, balio instrumentala emateko izan behar luken kanpoko sustapena baloratzerakoan, partaideek muga ezberdinak ipintzea. Batzuen ustez (ikus DU-B, (5) aipua), kanpoko sustapena beharrezkoa da, ez da zalantzan ipintzen euskararentzat tresna-balioa

izatea oso garrantzitsua dela. Alabaina, DU-B partaideak ez du uste tresna-motako kanpoko sustapena euskara berreskuratu eta normaltzeko eraginkorra izango denik, baldin eta “zerbait gehiago” ez badago, hots, balio integratzaileak ez badauka.

3.2 Euskararen balio integratzailea

Arestian azalduta bezala, hizkuntza batek balio integratzailea dauka elkartasunaren mailan garrantzi handia daukanean; bere hiztunek haien nortasunaren osaeran osagai garrantzitsutzat daukatelako edota talde jakin bategaz identifikatzea ahalbideratzen duelako eusten diotenean, eta erabiltzen edo ikasten dutenean.

Partaideek euskarak norbanakoaren eta gizartearen nortasunean duen balioari buruz, euskal gizartean integratuta sentitzeko duen garrantziari buruz eta maila afektiboarekin duen loturari buruz hitz egin dute:

(a) Euskararen balioa euskal nortasunaren osaeran

Partaideek euskal nortasunaren osagaitzat dute euskara baina denek ez diote garrantzi bera ematen elementu horri. Hiru aukera daude euskal nortasuna taxutzeko:

(a) elementu nagusia da euskara

(6) Que el euskera es una lengua, que es una lengua, y que además es la nuestra. (GA-E, 14)

(b) elementutariko bat da euskara, ez bakarra; elementu garrantzitsua da, baina beste batzuk bezain garrantzitsua.

(7) Entonces, yo siempre he entendido que el castellano y el euskera son las dos lenguas nacionales vascas, pero las dos por igual, digamos. (KA-B, 29)

(c) elementutariko bat da baina erabat bazter utz daitekeen elementua da euskara.

(8) Hay gente que no acepta el castellano como lengua vasca y hay gente que como ciudadanos de Euskadi no quieren saber nada del euskera. (KA-B 150)

Euskadiko erdaldunek euskarari euskal nortasunaren osaeran ematen dioten balioa neurtzeko, ikerketa kuantitatiboan ondoko galdera egin eta 1. Taulan ageri diren emaitzak jaso ziren:

G.3. “Dígame cuál de las siguientes dos afirmaciones resume mejor su opinión:”

Para mí, el euskera es una de las lenguas de los vascos, no la lengua de los vascos.	52,3%
Para mí el euskera es la lengua por excelencia de los vascos.	46%

1. taula: Ikerketa kuantitatiboan egindako galdesortaren G.3 (Amorrortu eta beste 2009)

Partaideek euskarak norbanakoaren eta gizartearen nortasunean duen balioari buruz, euskal gizartean integratuta sentitzeko duen garrantziari buruz eta maila afektiboarekin duen loturari buruz hitz egin dute.

Baina zer da “integratuta sentitzea”?

Ba al dago integrazio-maila jakinik zeinetan euskaraz jakitea beharrezkoa baita? Ideia hauek bi mundu deitu den dimentsioaren bidez argituko dira.

Azpimarratu behar da euskal nortasuna taxutzeko euskara hizkuntza nagusia dela erantzun dutenen ehuneko handia (ia laginaren erdia), inkestatuak denak erdaldunak direla eta gizartearen %100ak gaztelania hitz egiten duen bitartean heren batek baino ez dakiela euskaraz kontuan hartuta.

(b) *Euskararen garrantzia euskal gizartean integratzeko*

Gizartean edo gizartearen talderen baten integratuta sentitzeko hizkuntzak duen balio integratzailea giltzarri da: Erdalduna, hau da, ez-euskalduna, euskal gizartean integratuta sentitu daiteke? Euskararen presentziaren arabera leku batzuetan bai eta besteetan ez?

Partaideei euskara integratzeko beharrezkoa den galdetu zaienean ezetz erantzun dute, euskaraz jakin gabe inolako arazorik gabe bizi daitekeela, bai Bilbo moduko hiri erdaldunetan zein Ataun moduko herri euskaldunagoetan ere.

(9) Ataunen ez duzu behar, nahi ez baduzu euskera bizi gaur egun. Zu bizi zaitzke euskararik gabe edozein tokitan, o sea, hori nabarmena da. (ENP1-C, 49)

(10) Yo no hablo. Y la verdad es que vivo en un mundo bastante euskaldun tanto en el trabajo como en la familia. (...) Pero por una parte nunca lo he necesitado. / Yo no me siento marginado aquí ni en ningún sitio, no en Bilbao, yo voy a Donosti y tampoco. (BI-B, 13/ 160)

Baina zer da “integratuta sentitzea”? Mahai-inguruetan partaideek ez dute kontzeptuaren definizioa eman baina, kontzeptu horretaz jardun dutenean erabili dituzten adierazpideak aztertuta, badirudi adierazpena modu mailakatuan erabili ordez modu dikotomikoan erabiltzen dutela —integratuta sentitu ala ez zentzuan—. Artikulu honetako autoreek kontzeptua era mailakatuan ulertu behar dela proposatzen dute, eta *ez-integratuta ez sentitzeak* berez ez dakarrela *integratuta sentitzea*. Gainera, beste galdera interesgarri bat egin daiteke: ba al dago integrazio-maila jakinik zeinetan euskaraz jakitea beharrezkoa baita? Ideia hauek *bi mundu* deitu den dimentsioaren bidez argituko dira hurrengo atalean.

4. INTEGRAZIOA ETA BI MUNDUKO EGOERAN BIZITZEA

Erdaldunen artean euskarak duen balio integratzaileari dagokionez, orain arte gizarte nortasunean balioa ematen zaiola baina gizabanakoaren nortasun-mailan ez dela ezinbesteko antzematen ikusi da: ez euskal hiritar ez euskal gizartean integratuta sentitzeko ez da euskara derrigorrezko elementutzat jotzen. Mendeetan gutxitze-egoeran egon den hizkuntzak, tresna-balio apartekoa ere izan ez duen hizkuntzak, bestalde, itxuraz behintzat, hain balio integratzaile txikia izatea harrigarri suertatzen da. Gainera, hirugarren atalean esan den bezala, hizkuntza gutxi-tuak bizirauteko balio integratzaileak berebiziko garrantzia duela gauza ezaguna da.

Hori dela-eta, partaideen lekukotasunak beste kontzeptu baten bidez aztertu dira, *bi mundu* (*bi munduko egoeran bizi*) kontzeptuaren bidez, hain zuzen, euskarari eta euskarazko ekoizpen kulturalari erreferentzia egiten dietenean *besteekin, nirea ez denarekin* aurrez aurre jartzen direlako. Dimentsio horrek zera adierazten du: euskarari lotutako mundu bat dagoela eta gizateriaren zati batek, euskaraz ez dakienak, ez daukala mundu horretara sarbiderik, gaztelaniak bideratzen duen munduarekin baino ez daukala lotura. Hortaz, norbaitek pentsa lezake euskara ikasteak berez ekarriko lukeela euskararen mundura sartzea. Baina nahikoa al da euskara ikastea beste mundu horretara, euskararen mundura, sartzeko?

Bi mundu dimentsioa erabilia integrazioaren ideia hobeto uler daiteke, xehetasunak egiteko aukera ematen duelako. Integratuta sentitzea zer den eta integrazio-maila ezberdinak egon daitezkeen aztertzea ahalbidetzen du.

Datuen azterketak euskaldunak ez direnen profil ezberdinak erakusten ditu:

(a) Batzuk *bi munduko egoeran bizi* dira eta ez dira horretaz jabetzen euskararekin lotutako *beste mundu bat* dagoenik ere ez baitira ohartzen.

(11) Y resulta que hay otro mundo y no lo ves. Tú estás en tu burbuja y lo tienes ahí pero no lo ves. (BI-D, 237)

Hamabigarren adibideak ere beste mundu bat dagoela oharpen-falta erabatekoa erakusten du. Institutuan A ereduan ibili zen Donostiako DO-A partaideak, urteak igarota institutu berean D ereduan zegoen ikaskidearekin topo egin eta ez zuela ezagutzen kontatzen du, oso modu adierazkorrean, ikaskide garaiko bata bestarekiko ezjakintasuna gogoan:

(12) Es que no sabía quién era, es que no le había visto, (...) no nos veíamos, pero ni para mal ni para bien. O sea, porque es que ya no era ni para insultar, es que, peor, porque no te ves. (DO-A, 56)

(b) Beste batzuk *bi munduko egoeran bizi* dira, ohartzen dira eta beste mundu hori positiboki baloratzen dute.

(13) Intenté dar clases de euskera pero como estaba siempre de viaje pues lo acabé dejando. Y es que en mi vida normal no lo he necesitado. (...) Y luego, igual en un pueblo como Elantxobe, que es dónde voy yo muy a menudo... Yo sé que hay una parte de la historia que me pierdo por no saber euskera. (BI-B,

(c) Beste batzuk *bi munduko egoeran bizi* dira, mundu horretara sarbiderik ez dutela ohartzen dira baina negatiboki baloratzen dute, mundu horrekiko ezjakintasuna prebentzio-, beldur- edo arbuio-jarrerak sorrazten dituzten aurreiritziz eta asoziazio negatiboz betez.

(14) –Somos gente normal, que no atacamos a nadie, ni nada. Piensan que, “bueno, ésta es vasca, pero es gente normal, parece maja”. (IR1-C, 126)

(15) –Sí, porque antes te atacaban mucho, antes te atacaban mucho, cualquier cosa que dijeras en euskera, “Jo, de la ETA”, no sé qué... Y bueno, yo creo que poco a poco eso se va eliminando. (IR1-B, 127)

Dimentsio horrek zera adierazten du: euskarari lotutako mundu bat dagoela eta gizateriaren zati batek, euskaraz ez dakienak, ez daukala mundu horretara sarbiderik, gaztelaniak bideratzen duen munduarekin baino ez daukala lotura.

Batzuk bi munduko egoeran bizi dira eta ez dira horretaz jabetzen euskararekin lotutako beste mundu bat dagoenik ere ez baitira ohartzen.

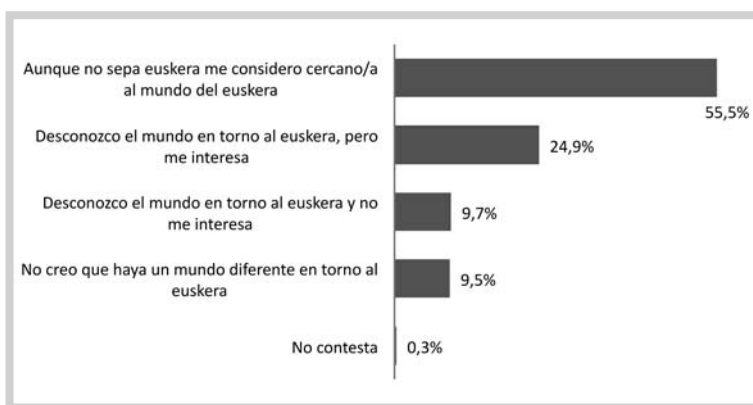
Beste batzuk ohartzen dira eta beste mundu hori positiboki baloratzen dute.

Beste batzuk mundu horretara sarbiderik ez dutela ohartzen dira baina negatiboki baloratzen dute, mundu horrekiko ezjakintasuna prebentzio-, beldur- edo arbuio-jarrerak sorrarazten dituzten aurreiritziz eta asoziazio negatiboz betez.

Hamabosgarren aipuan erakusten den bezala, pertsona batek euskararen munduan sartzen denean, hizkuntza ikasi duelako, aldaketa hori azaltzen duenean aurkikuntza, aberastasun bezala deskribatzen du:

(15) Porque yo he descubierto más cosas.... Es que a mí el euskera me ha dado, me ha dado mogollón de cosas, de verdad, ¿eh? El entender las letras [de las canciones], otro tipo de cultura. Es que me ha dado mogollón, todo positivo. (BI-D, 22)

Ikerketa kuantitatiboan *bi mundu* dimentsioa neurtzeko G.2 galdera erabili zen: “De las siguientes afirmaciones elija la opción con la que está más de acuerdo”. Hurrengo irudiak emaitzak biltzen ditu:

2. irudia: Erantzuleen euskararekiko hurbiltasuna (%)

Euskararen munduarekiko interes falta borobila laginaren %10 baino gutxiagok eman izana eta %80k euskaratik hurbil edo interesatuta sentitzen dela esan izana positiboki baloratu behar dira.

Alabaina, integrazioari begira *bi munduko egoera* gainditzea horren garrantzitsua izanda, ahaleginak egin behar dira gizarte osoak gaindi dezan, euskara normaldu nahi bada. Euskararen mundua erdaldun guztiari ezagutarazi behar zaie, batzuek dituzten asoziazio negatiboak eta prebentzio- edo arbuio-sentimenduak desagiteko.

Bestalde, arestian aipaturiko galderara itzultzea komeni da: nahikoa da euskara ikastea *bi munduko egoera* gainditzeko? Behin betiko ondorio-rik ezin atera daiteke ikerlarien esku dauden datuetatik, baina badirudi zenbait kasutan, euskara heldutan ikasi arren, inguru erabat erdalduntan bizi diren partaideek ez dutela lortu euskararen mundura sartzea, nahikoa euskarazko sareetan parte hartzen ez dutelako. Euskara ikasi arren, atzerritar hizkuntza bat bailitz egiten bada, hizkuntza-komunitateko kide bihurtu gabe, nekez gaindituko da *bi munduko egoera*. Horregatik, batez ere inguru elebakarretan euskarazko mota guztietako sareak sortzea eta daudenak trinkotzea ezinbestekoa da.

5. BARNEKOA ETA KANPOKOA DIMENTSIOA

Artikulu honetan euskararekiko jarrerak aztertzeo klasikoak diren balio instrumentalak eta integratzaileak dauzkaten muga batzuk azaleratu dira eta integrazioan sakontzeo *bi mundu* kategoria proposatu da. Horiez aparte, ikerketa kualitatiboko partaideek beste dimentsio bat erakusten dute euskararekiko jarrerak ematen dituztenean, eta batez ere egintzara bideratutako jarrerak erakusten dituztenean: *barnekoa* eta *kanpoko*a (ikus. Ortega eta Amorrortu 2009 azalpen gehiagorako).

Barnekoa horrela berbalizatu dute partaideek: “un sentimiento”, “el calorito que tiene el euskera”, “algo interno”, “que lo haga tuyo”, “orgullo”, “raiz cultural”, “desde lo más hondo, osea que sea algo que salga, no impuesto”. Barnekoak gizakia egintzara bideratzen du (euskara ikastera edo erabiltzera, esate baterako), “nahi duelako”, “irteten zaiolako”.

*Kanpoko*a, berriz, kanpoko eraginez gertatzen da. Horrek ere egintzara bideratzen du gizakia baina kanpoko presioa desagertzen denean erraza da burututako egintzari ez eustea. *Kanpoko*a horrela berbalizatu dute partaideek: “la política”, “lo legal”, “una obligación”, “imposición”, “algo impuesto”, “necesidad”. Kanpoko motibazioa dutenak ere hurbildu daitezke euskarara baina “porque lo necesito para trabajar”, “porque me lo exigen”, “porque si no, soy el raro”, “por obligación”.

Euskararen normaltzeari begira egintzara bideratzen dituen motibazioak oso garrantzitsuak dira, kasurako euskara ikasteko, berba egiteko, seme-alabak euskarazko hizkuntza-ereduetan eskolaratzeko, euskararen aldeko hizkuntza-politika sustatzeko motibazioak. Ikerketa kualitatiboak motibazioak askotarikoak, integratzaile zein instrumental, eta barneko zein kanpokoak, izan daitezkeela erakutsi du eta ikerketa kuantitatiboak datu hori berretsi du. Ikus 2. taula.

Dígame, por favor, qué importancia tienen los siguientes aspectos a la hora de decidir hacer el esfuerzo de aprender euskera. Para ello, tiene que elegir las 2 opciones que más le interesan en orden de importancia:

He intentado o me gustaría aprender euskera...	Primer lugar (%)	Segundo lugar (%)
7.1. Porque es nuestra lengua	23,7	7,3
7.4. Para poder ayudar a las y los niños de la familia con los deberes	23,1	11,4
7.6. Para poder optar a más trabajos	17,3	14,9
7.5. Para poder comunicarme en euskera con los y las vasco hablantes	12,6	18,1
7.8. Para enriquecimiento personal	10,2	19,6
7.2. Por contribuir a que no se pierda	7,0	9,9
7.7. Porque en mi entorno familiar o de amistad algunos lo hablan	2,3	5,6
7.3. Por respeto a los y las vasco hablantes	2,0	3,8
7.9. Por acceder al entorno cultural vasco	1,2	6,7

2. taula: Ikerketa kuantitatiboan egindako galdesortaren G.7

Euskara ikasten jartzeko orduan egon daitezkeen arrazoen artean zeintzuk diren bi garrantzitsuenak euskara ikasten ari diren eta ikastea

Nahikoa da euskara ikastea bi munduko egoera gainditzeko? Badirudi zenbait kasutan, euskara heldutan ikasi arren, inguru erabat erdaldunetan bizi diren partaideek ez dutela lortu euskararen mundura sartzea, nahikoa euskarazko sareetan parte hartzen ez dutelako. Euskara ikasi arren, atzerritar hizkuntza bat bailitz egiten bada, hizkuntza-komunitateko kide bihurtu gabe, nekez gaindituko da bi munduko egoera.

Partaideek beste dimentsio bat erakusten dute euskararekiko jarrerak ematen dituztenean, eta batez ere egintzara bideratutako jarrerak erakusten dituztenean: barnekoa eta kanpokoak.

Emaitzek arrazoiak mota askotakoak izan daitezkeela, instrumental zein integratzaile, kanpoko zein barneko, erakusten dute. Izan ere, denak baliatu beharko lirатеке аhalik eta erdaldun gehien euskarara hurbiltzeko.

gustatuko litzaikeen erantzuleei galdetuta, lehen edo bigarren arrazoi bezala, erantzuleen %30 inguruk ondokoak eman ditu: nortasunarekin lotuta eta argi eta garbi barnekoa den “porque es nuestra lengua”, tresna mailako motibazioak diren “para poder ayudar a los y las hijas con los deberes” eta “para poder optar a más trabajos”, integratzailea (barnekoa zein kanpokoak izan) den “para poder comunicarme en euskera con los y las vascohablantes” eta erabat barnekoa den “para enriquecimiento personal”.

Arestian esan bezala, balio integratzaile eta instrumentalaren dimentsioa eta barnekoa eta kanpokoaren dimentsioa gurutzatuta, hobe azal daitezke partaideen uste eta jarrerak. Emaitzek arrazoiak mota askotakoak izan daitezkeela, instrumental zein integratzaile, kanpoko zein barneko, erakusten dute. Izan ere, denak baliatu beharko lirатеке аhalik eta erdaldun gehien euskarara hurbiltzeko.

6. GAZTEEN ERABILERA: HELDUEN PERTZEPZIOAK

Behin ikerketan agertu diren bi dimentsioak eta gizarteratzearen kontzeptua ulertzeko proposatu den *bi munduko egoeran bizi* kontzeptua aurkeztuta, gazteek egiten duten euskararen erabilerrari buruz helduek dituzten pertzepzioetara joko da: Gazteek gutxi erabiltzen omen dute euskara eta euren erabilera bermatzea da euskararen normaltze prozesuak daukan arronketarik garrantzitsuenetakoa. Baina nola sumatzen dute gazteen erabilera *bi munduko egoeran bizi* diren helduek? Eta *bi munduko egoeran bizi* diren heldu erdaldunek eta heldu euskaldunek pertzepzio berak dituzte?

Bi munduko egoeran bizi diren helduen diskurtsoan gehien agertzen diren ideiak ondoko hauek dira:

- Gazteek ez dute euskaraz hitz egiten eta horrek harridura sortarazten die
- Erabilera urriaren irakurketa lainoa eta sinplista egiten dute: “hizkuntza bat jakinda, hitz egiten da”
- Gazteen erabilera urriak frustrazioa eragiten die

Alde batetik, heldu erdaldunek, eta batez ere *bi munduko egoeran bizi* direnek, eta horrexegatik hain zuzen, elebitasun-egoeraren irakurketa sinplista eta *naïve* egiten dute sarri askotan, gazte denak euskaldunak direla, hau da, euskaraz normaltasun eta naturaltasunez berba egiteko gaitasun nahikoa dutela, onartuz. Irakurketa sinplista horren ondorioz, gazteen erabilera urria dela-eta, harridura erakusten dute, ez dute ulertzen nola euskaraz *primeran* (“perfectamente”) jakinda ez duten askotan hizkuntza horretan hitz egiten.

(16) Bueno yo también lo observo en la generación de mi hija, tienen 18 y 20 años, que igual entre ellos han estado en la ikastola, hablan euskera perfectamente todos, y muchas veces les oyes, “Oye, ¿por qué no habláis en euskera? Que tenéis que hablar en euskera”. (DO-C, 67)

Harridura erakusten dutenen artean euskaraz ikasi ez izanagatik frustrazio-sentimenduak egoten dira eta frustrazio hori haien pertzepzioetan proiektatzen dute: haiek euskara ikasten saiatu dira eta ez dute arrakastaz lortu; hori dela eta, frustrazioa sentitzen dute; gazteek, berriz, aukera denak izan omen dituzte, ikasi dute baina ez dute erabiltzen.

Beste alde batetik, heldu euskaldunek, egoeraren zailtasunaz jabeturik, ez dute harridura erakusten, irakurketa errealistagoa egiten dute. Inguru elebidunetan (hau da, nahikoa euskaldunak direnetan) ere gazteek euskara erabiltzeari uzten omen diote eta aro hori euskararentzat oso txarra dela baieztatu da.

Hauexek dira heldu euskaldunek gazteek beti euskaraz ez egiteko aipatu dituzten arrazoiak:

- Adina bera
- Identitatea eta hizkuntza-irudiak
- Kontra jotzea
- Gaztelania “*guaya*” da
- Konpromiso falta

Ikusten denez, arrazoiak askotarikoak izan daitezke. Alde batetik, adina bera eta helduen eta erakundeen kontra jotzeko nahia: nerabeak menderakitzak dira, bihurriak; helduen eta erakundeen (kasu honetan eskolaren) ereduaren kontra jotzen dute, euskara askotan eskolarekin, irakasleekin, helduekin lotzen baitute.

(17) Yo veo que la edad del pavo que se dice, de los 14 a los 18 para el euskera es una edad malísima y ahí yo creo que poco podemos hacer. Se están haciendo muchos intentos, yo alguno ya suelo leer... / Dejan de hablar fundamentalmente (DU-B, 171)

Bestetik, nerabezaroan euskara ez da “*guaya*”, ez omen dauka erdarak daukan bizitasun eta baliabide adierazkor ugartasuna eta haien talde-identitatea adierazteko ez dietela balio iradokitzen da. Gainera, euskara irakasgai batekin, eskolarekin eta gazteentzat erakargarriak ez diren beste irudiekin lotzen da:

(18) Y luego lo que tu decías ¿no? Euskera es clase, ¿no? A mí sí que me ha pasado. Ellos lo lúdico todo es en castellano y eso es importante porque eso lo asocian, ¿eh? Si quieren ir al cine a ver una película bonita, es en castellano, porque en euskera no hay o hay muy poco. Cualquier estreno, en castellano; que si quieren hacer algo así un poco especial de no sé qué de judo, en castellano. Es que es todo en castellano, lo lúdico casi todo es en castellano. Entonces, es que ellos relacionan euskera, matemática, inguru... “Jo, qué rollo. Todo lo que me gusta es que es en castellano”. (BI-D, 34)

Azkenik, gazteek gizarte beste auzietan ere ei duten konpromiso falta dago: heldu askorentzat gazteek ez dute haiek bizi izan duten konpromiso-aldia ezagutu eta ez dira konprometitzen. Gazteek ei duten konpromiso-falta geroago eztabaidatuko da.

Nola sumatzen dute gazteen erabilera bi munduko egoeran bizi diren helduek? Eta bi munduko egoeran bizi diren heldu erdaldunek eta heldu euskaldunek pertzepzio berak dituzte?

Heldu erdaldunek, eta batez ere bi munduko egoeran bizi direnek, eta horrexegatik hain zuzen, elebitasun-egoeraren irakurketa sinplista eta naïve egiten dute sarri askotan, gazte denak euskaldunak direla, hau da, euskaraz normaltasun eta naturaltasunez berba egiteko gaitasun nahikoa dutela. Gazteen erabilera urria dela-eta, harridura erakusten dute.

Heldu euskaldunek, egoeraren zailtasunaz jabeturik, ez dute harridura erakusten, irakurketa errealistagoa egiten dute.

(19) ... creo que como en otras muchas cosas, y eso es una crítica que también la hago extensiva en otros ámbitos a los jóvenes, y es la falta de compromiso, yo para mí es eso. /Pero si es verdad lo que tú dices de que gente que tiene las titulaciones, que tiene la educación hecha toda en euskera, que vive en un ambiente de euskera, se le hace muchas veces muy difícil, y yo para mí, no es porque no sepan, pero no se quieren comprometer. (ENP2-A, 14/18)

Partaideen pertzepzio horien aurrean, zenbait xehetasun ematea komeni da. Gazteek ei duten euskararen erabilera urriak helduengan sortzen duen ardura eta harridura ulergarriak dira, batez ere, heldu horietako askok ez dutelako euskara nahiko luketen moduan ikastea lortu, eta ez baitute ulertzen ikasi dutenek, berriz, ez erabiltzea. Edozein kasutan, gazteen benetako egoera sakonago aztertu behar da zer gertatzen den jakiteko.

Gazte denek *primeran* hitz egiten dutelako pertzepzioa, hau da, inolako arazo barik hitz egiten dutelako pertzepzioa, ez da guztiz zuzena. Familia eta giro erdaldunetan bizi diren ume eta gazte askok euskara eskolan ikasten dute gehienbat, eta euskaraz gaitasun handiarekin moldatzen ikasi dutela ezin da zalantzan ipini. Hala ere, eskolak ez ohi ditu lagunarteko hartu-emanetan erabiltzen diren hizkuntza-ereduak eskaintzen, eguneroko jardueretan eta parekoen artean beharrezkoak diren hizkera-ereduak alegia, eta eskatu ere ezin zaio egin (Euskararen Aholku Batzordea 2009:48). Gazteek gaztelaniaz badituzte honelako ereduak, eta horietara jotzen dute, sarri, batez ere giro erdaldunetan hazitako gazteek.

Inguru euskaldunean bizi direnek, berriz, badituzte euskaraz eredu dinamikoak baina, hala ere, nerabezaroan erdarara jotzen dute sarri, helduen ustez, eta konpromiso-falta erakutsita. Ideia hauek auzitan ipin daitezke. Batetik, ez dago argi gazteek erdarara erabat jotzen dutenik. Aitzitik, taldekideen arteko bat-bateko harreman eta erabat informal diren egoeretan jotzen dute gazte euskaldun askok gaztelaniara baina erabat ala euskara-gaztelania kode —alternantziak baliatuta—? Gazte euskaldunen hizkuntza-eredu urratzailea erabiltzen dutenean beren talde-nortasuna adierazteko zertan oinarritzen dira? Lekuan lekuko hizkeran? Euskara-gaztelania kode-alternantzia? Bietan? (ikus Amonarriz 2009; Arnaut 2010).

Bestetik, mahai-inguruetan konpromisoaren auzia sarri irten da. Ondoko ideiak aipatu dira: azken hogeita hamar urtean jaitsi dela, zelan aldatu den, gazteek ez daukatela euskararekiko konpromisorik aipatu diren ideiak dira. Gazteei konpromiso-falta leporatzea ere sinplekeria izan daiteke, batez ere, orain dela hiru hamarkada behar zen konpromiso-mota eskatzen bazaie, garai hura eta oraingoa ez direlako bat bera. Baina helduek zer hartzen dute konpromisotzat? Zer espero dute gazte-enganetik? Zalantzarik gabe, euskararen egoeran dagoen hizkuntza batentzat gazteen hizkuntzarekiko konpromisoa ezinbestekoa da. Baina, bestalde, gazteen portaera edo hizkuntza-hautua ulertzeko lehendabizi gazteek eurek dituzten jarrera, uste eta aurreiritziak sakon aztertu behar ditugu eta baita konpromisotzat eurek zer hartzen duten: zer dauden prest egiteko euskararen alde? Haien ustez, zein ahaleginak merezi du?

7. ONDORIOAK

Artikulu honetan heldu erdaldunek zein balio ematen dizkioten euskarari aztertu da, Aurkeztu den bezala, azken urteotan euskararen tresna-balioa hazi delako pertzepzioa orokorra da baina horrekin batera balio integratzailea ere beharrezkoa dela azpimarratu dute ikerketako partaideek. *Bi munduko egoeran* bizi dimentsioa bereziki emankorra suertatu da helduak euskararekiko nola kokatzen diren ulertzeko. Izan ere, heldu asko *bi munduko egoeran* bizi direla kontuan harturik, hiritar horiek euskararekiko eta euskararen aldeko politikarekiko dituzten jarrerak ulertzea errazagoa da.

Artikuluan beste auzi garrantzitsu bat ere aztertu da: *bi munduko egoeran* bizi diren heldu horiek nola sumatzen dituzten euskara ikasteko aukera izan duten gazteak. Euskararen normaltze bidean gazteek talde estrategikoa osatzen dutela badakite helduek eta auzi garrantzitsuak azalarazten dituzte. Oso orokorra da gazteek euskara ez dutela erabiltzen edo oso gutxi erabiltzen dutela pentsatzea, nahiz eta “primeran” dakiten. Gertakizun horren aurrean helduek ematen dituzten azalpen eta arrazoiak gazteen hizkuntza-portaera ulertzeko lagungarri izan daitezke eta sakonago ikertu beharrekoak seinalatzen dituzte:

- Gazteek nola bizi dute euskara gaur? Balio integratzaile eta instrumentalean eta euskara erabiltzeko barneko eta kanpoko motibazioetan sakondu behar da.
- Nola bizi dute gazteek, inguru euskaldun eta inguru erdaldunetakoek, *bi mundu* dimentsioa?
- Gazteen hizkuntza-hautua aztertu behar da baina aldagai batzuk kontrolatuta: inguru euskaldunagoa/erdaldunagoa, egoera-parametroak, hiztunen gaitasun komunikatiboa eta lagun-taldearen dinamika. Horretarako azterketa mikroak egitea komenigarria da.
- Gazteen erregistro ezberdinak deskribatu behar dira, egoera formalagoetan erabiltzen dituztenak eta informagoetan erabiltzen dituztenak erkatuz, bereziki euren artean, bat-bateko lagunarteko egoeran erabiltzen duten erregistroa (gazte-hizkera). Horrela, kalitatearen auzian (Larringan eta Idiazabal 2004) sakondu ahal izango da, egoera ezberdinek behar duten egokitasuna kontuan harturik.■

AIPATUTAKO LANAK

- Altuna, O. (koor.), 2007, *Kale neurketaren V. Neurketa*, 2006, *BAT Soziolingüistika Aldizkaria*, ale monografikoa, 64. Soziolingüistika Klusterra: Andoain.
- Amonarriz, K., 2009, “XXI. mendeko euskaldunak: “Nola aldatu(ko) diren gauzak, kamarada!””, *Transmisinoa eta erabilera*, 113-142. Bilbo: Mendebalde Kultura Alkartea.

Eskolak ez ohi ditu lagunarteko hartu-emanetan erabiltzen diren hizkuntza-ereduak eskaintzen, eguneroko jardueretan eta parekoen artean beharrezkoak diren hizkera-ereduak alegia, eta eskatu ere ezin zaio egin. Gazteek gaztelaniaz badituzte honelako ereduak, eta horietara jotzen dute, sarri, batez ere giro erdaldunetan hazitako gazteek.

Ez dago argi gazteek erdarara erabat jotzen dutenik. Aitzitik, taldekideen arteko batbateko harreman eta erabat informal diren egoeretan jotzen dute gazte euskaldun askok gaztelaniara baina erabat ala euskara-gaztelania kode –alternantzia baliatuta?

- Amorrortu, E.; Ortega, A.; Idiazabal, I.; Barreña, A., 2009, *Erdaldunen euskararekiko aurreiritziak eta jarrerak*, Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Amorrortu, E., 2001a, "Elkartasuna eta estatusa hizkuntz jarreretan: euskararen erabilera aurreikusten?", *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 40: 75-87.
- , 2001b, "Unibertsitate-ikasleen euskalki eta batuarekiko jarrerak", *Euskalkia eta Hezkuntza*, 61-80. Bilbao: Mendebalde Kultura Alkartea.
- Amorrortu, E.; Ortega, A., 2009, "Zergatik eskolaratzen dituzte gurasoek haien seme-alabak euskarazko hizkuntza-ereduetan? *Euskara Aldizkaria* 54: 579-602. Bilbao: Euskaltzaindia.
- Añaut, D., 2010, "Argiak eta itzalak euskararen lurraldean. Euskararen etxean, gazi-gozo", *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 74: 17-42.
- Barrios, M.; Osa, E.; Muñoz, I.; Elorza, I.; Boan, K., 2008, *Zenbait orientabide erregistroen trataeraz*, Bilbo: Euskaltzaindia eta Euskal Herriko Ikastolen Konfederazioa.
- Baztarrika, P., 2009, *Babeli Gorazarre. Bizikidetzarako hizkuntza politika zilegi eta eraginkorra*. Irun: Alberdania.
- Coupland, N.; Williams, A.; Garrett, P., 1994, "The Social Meanings of Welsh English: Teachers' Stereotyped Judgements". *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 15 (6): 471-487.
- Eснаоla, I., 1999, *Gazte euskaldunen lagun arteko hizkera hemen eta orain. Zenbait ezaugarriren deskripzio kuantitatibo eta kualitatiboa*. Bilbo: Uda-ko Euskal Unibertsitatea.
- Euskararen Aholku Batzordea, 2004, *Hizkuntza kalitatea: zertaz ari garen, zergatik eta zertarako*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzua.
- , 2009, *XXI. mende hasierarako hizkuntza politikaren oinarriak. Itun berri- baturantz. Gogoeta irekiaren ondorengo txostena*, Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzua.
- Eusko Jaurlaritzak, 2008, *IV. Inkesta Soziolinguistikoa, 2006*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, Vitoria-Gasteiz.
- Gardner, R. C.; Lambert, W. E., 1972. *Attitudes and Motivations in Second-Language Learning*. Rowley, Massachusetts: Newbury House Publishers.
- Lambert, W. E., 1967, "A Social Psychology of Bilingualism", *Journal of Social Issues*, 23: 91-109.
- Larrañaga, N., 1995, *Euskalerriko gaztetxoek euskararekiko dituzten jarrerak eta beren eragina euskara ikasi eta erabiltzean*. Argitaratubako doktorego-tesia, Deustuko Unibertsitatea, Bilbao.
- , 2000, "Jarrerak eta jokabideak euskararen etorkizunari begira" in Martinez de Luna eta Berrio-Otxoa (zuz.)
- Larringan, L. M.; Idiazabal, I., 2004, "Euskararen kalitatea aztertze-ko teoria eta metodologia". Azpeitiko Euskara Patronatuaren webgunea: <http://www.erabili.com>. Azkenengo ikusita: 2010/10/14.

- Martínez de Luna, I.; Berrio-Otxoa, K. (zuz.), 2000, *Etorkizuna aurreikusten 99: Euskal Herriko gaztetxoak eta euskara*, Lasarte-Oria: Iñaki Martínez de Luna.
- Martínez de Luna, I.; Suberbiola, P., 2008, "Measuring Student Language Use in the School Context," *Language, Culture and Curriculum*, 21: 1, 59-68.
- Ortega, A; Amorrortu, E., 2010, "Actitudes hacia el euskera de los no vasco hablantes: valor instrumental e integrador". *INGURUAK Revista Vasca de Sociología y Ciencia Política* 1: 3-17.
- Romaine, S., 1980, "Stylistic Variation and Evaluative Reactions to Speech: Problems in the Investigation of Linguistic Attitudes in Scotland". *Language and Speech*, 23 (3): 213-232.
- Topagunea, Soziolinguistika Klusterra, Urtxintxa Eskola, 2009, "Gazteen hizkuntza erabileran eragiten duten faktoreen azterketa proiektua. Emaizen txostena." Argitaratubako txostena.
- Trudgill, P., 1972, "Sex, Covert Prestige and Linguistic Change in the Urban British English of Norwich", *Language in Society* 1: 179-195.
- Woolard, K., 1989, *Double Talk. Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia*. Stanford: Stanford University Press.

Gazteen portaera edo hizkuntza-hautua ulertzeko lehendabizi gazteek eurek dituzten jarrera, uste eta aurreiritziak sakon aztertu behar ditugu.

Heldu asko bi munduko egoeran bizi direla kontuan harturik, hiritar horiek euskararekiko eta euskararen aldeko politikarekiko dituzten jarrerak ulertzea errazagoa da.

OHARRAK

1. Eskerrak eman nahi dizkiegu lana egiten lagundu diguten guztiei: lehendabizi partaideei, galde-sorta erantzun dutenei eta, bereziki, mahai-inguruetan parte hartu duten solaskideei. Horrezaz gain, Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzari, diruz lagundu baitu artikulu honek oinarri hartu dituen datuak arakatzeko Amarauna ikerlari-taldeak burutu duen ikerketa. Amaraunakide diren Itziar Idiazabal, Andoni Barreña eta Belen Urangaren ekarpenak ezinbestean aipatu eta eskertu beharrekoak dira.

2. Artikuluan zehar mahai-inguruetako partaideen aipuak agertuko dira, gako baten bidez emanda, haien konfidentzialtasuna gordetzeko. Gakoaren lehen bi letrek taldea identifikatzen dute (BA-Barakaldo, BI-Bilbo, KA-Kazetariak eta abar) eta ondorengoek solaskidea; zenbakiek aipu bakoitza zein berba-hartzetan dagoen adierazten dute. Artikulu honetan ageri diren aipu gehienak gaztelaniaz daude, hizkuntza horretan egin zirelako. Gainera, berbalizazio zehatzak ematen dira partaideek eurek esanda bezala. Horregatik, aipuek ahozko hizkuntzaren ezaugarriak erakusten dituzte.